

urediti. A svemu ovomu se toliko često protive današnje kulturne, socijalne, ekonomske i političke prilike u pojedinim većim i manjim zajednicama i državnim uredbama.

Istina je doduše, što veli dr. Ries-Krieg (o. c. p. 144.), da na propovijedaonicu ne spada filozofija ni politika, t. j. raspravljanje o građanskim i državnim prilikama i političkim dnevnim pitanjima, ali ipak dopušta, da je to slobodno u nekim slučajevima. Slobodno je onda, kad se vjera i moral uvlači u ta pitanja tako, da vjerska i moralna načela izvrću i izrabljuju u javnosti pojedinci na svoju ruku ili ih ruše. Evandjelje naime imade zadaću, da se usprotivi krivim modernim nazorima. Ono imade zadaću da stvara dobro javno mišljenje i naviješćuje poviješću zajamčenu istinu, »pravda diže narod, a grijeh ga kvari« i »justitia est in omni tempore fundamentum regnorum«. Istinito i jasno propovijedanje Evandjelja jest najbolja kršćanska politika.

Zato i nastavlja isti auktor (o. c. p. 145.): »Propovjednik treba da drži ruku na bilu vremena. To znači: On treba da proučava svoje vrijeme, njegova gibanja i strujanja, njegove prilike, potrebe i nužde, duh i znakove vremena, da može savremeno propovijedati, u pravi čas djelovati u svom krugu i individualizirati evandjelje. To je izvan svake sumnje.

Kad je propovjednik sve ovo izvršio, onda može da bude miran i pred Bogom i svojom savješću. Vidi li pak, da njegovo nastojanje ne donosi željenoga ploda, tada neka se sjeti uvijek savremene opomene sv. Pavla Timoteju: »Zaklinjemo te pred Bogom i Isusom Kristom, koji ima da sudi žive i mrtve u vrijeme dolaska svojega i kraljevstva svojega: Propovijedaj riječ, nastoj oko toga bilo ti zgodno ili nezgodno: Karaj, prijeti, zaklinji svom strpljivošću i poukom. Doći će vrijeme, kad zdrave nauke ne će slušati (podnositi), nego će se po svojim željama skupiti, učitelje, koji im gode ušima, i ne će htjeti slušati istine, nego će se obraćati k bajkama. Ti pak bdij, i kušaj na svaki način, vrši posao evandeliste, zadaću svoju ispunjaj. Budi trijezan.« (II Tim. 4, 1.—6.)

Za savremenu duhovnu pastvu.

Dr Dragutin Kniewald.

1. **Dušobrižnikov socijalni rad.** Papa Benedikto XV. piše biskupu u Bergamu, da »svećenici studijem, brigom i radom svim silama imadu pomagati one, koji na opću korist rade za socijalno gibanje, pa da tako svećenici među svoje dužnosti ubroje posvetiti se znanosti i socijalnom gibanju«. Nastaje pitanje, kakav imade da

bude redovno ovaj svećenikov socijalni rad, da li u glavnom organizacijski, tehnički, administrativni, ili idejni. Velim redovno jer su izuzeci svagdje mogući, često — osobito u počecima — i potrebni, ali ostaju izuzeci, a ne pravilo.

U svojoj enciklici *Rerum novarum* 16. V. 1891. kaže papa Leo XIII. »Drugi nastoje sjediniti radnike u prikladna udruženja; pomažu savjetom i radom... A biskupi sa svoje strane bodre i štite ova nastojanja. Pod njihovim se autoritetom mnogi članovi redovničkog i svjetovnog klera posvećuju radu za duhovne interese članova (quae ad excolendum animum pertinent). Jasno je, da treba (u pravilima i radu tih udruženja) vjersko i čudoredno usavršenje postaviti na prvo mjesto. Inače bi ta udruženja brzo postala slična onima, u kojima se malo vodi računa o vjeri... Uzevši dakle Boga kao izlaznu tačku, treba mnogo pažnje posvetiti vjerskoj izobrazbi, da svi upoznaju svoje dužnosti prema Bogu; da znadu što treba vjerovati, ufati se i činiti za vječno spasenje; da se osobitom brigom pazi na to, da članovi budu tačno poučeni o različitim bludnjama i krivim mišljenjima.

Radnike treba poticati na štovanje Boga i buditi u njima vjerski duh, naročito u smjeru svetkovanja crkvenih blagdana. Treba nastojati, da radnici poštuju i uzljube Crkvu kao svoju majku, da slušaju njezine zapovijedi i da pristupaju k sakramentima...«. — (Prevedeno prema latinskom tekstu i franceskom prijevodu, *Lettres Apostoliques de S. S. Leon XIII.*, Paris, III 64—66; *L' Encyclique Rerum Novarum* Tourcoing, 1924, 69—72.)

Ovim evo smjerom treba da svećenik upravi svoje djelovanje socijalno, a ne da bude (redovno) samo socijalni organizator, ili čak demagog, trgovac ili novčar.

U enciklici »*Il fermo proposito*« kaže Pijo X.: »Pravo polje svećenikova rada jest Crkva... No neka radi i uspješnom propagandom književnoga rada, pobudom žive riječi i izravnim sudjelovanjem u malo prije navedenim slučajevima (s dozvolom biskupa, kad nema za nj pogibli i kad je njegova saradnja od jasne koristi), i u tu svrhu da poboljša ekonomsko stanje puka, unutar granica pravde i ljubavi. Neka favorizira i promiče institucije, koje to postizavaju. Naročito one, koje imaju cilj, da dobro discipliniraju mnoštvo protiv prevlasti socijalizma i koje ga ujedno spasavaju od ekonomske, moralne i vjerske propasti. Takvo sudjelovanje klera u K. A. (onda je u talijansku K. A. spadala i socijalno-ekonomska grana kat. pokreta) smjera prema visokom cilju vjerskom, i nikad ne će smetati. Nasuprot: biti će mu na pomoći u njegovoj duhovnoj službi, proširujući polje rada i umnažajući uspjehe« (11. VI. 1905. *Civ. Catt.* 1905. III. Q. 1321 17. 18.).

Istu misao opetuje i Pijo XI. govoreći *ex professo* o političkom i socijalnom radu svećenika, pa kaže: »Svećenici ne će nikada moći

da izvršuju onoga posla, koji im je milost Božja dala u dio, t. j. rada za čast Božju i spasenje duša. Izvršujući to sudjeluju na najuzvišeniji način u radu na opću dobrobit, socijalnu i političku... Ako mi svećenici ne ispunimo ove zadaće, to je ne će nitko drugi izvršiti. Svi će drugi bolje i lakše od nas izvršiti druge stvari jer su slobodni od onih svetih zapreka, koje nama donosi svećenički stalež». (Pijó XI. 19. IX. 1924.)

Ovamo spada i Can. 139. § 3., koji zabranjuje svećenicima vršiti »*officia saecularia, quae onus reddendarum rationum secum ferant*«. Izuzetak može s velikih razloga dozvoliti Ordinarij (Comm. Cod. 2. 3. VI. 1918. A. A. S. 1918. 334.).

Može dakle da se izuzetno i svećenik posveti socijalnom i socijalno-ekonomskom radu u užem smislu. Da bude socijalni organizator, predsjednik, tajnik, blagajnik socijalnih ili socijalno-ekonomskih udruženja. No to nije normala. Normala je, da te funkcije vrše katolički svjetovnjaci. Ovo bi načelo trebalo osobito danas isticati već i radi nestašice svećenstva, a i radi toga, jer će svećenici dobiti opet ugled dušobrižničkim radom i podignućem pastoralnog nivoa. Govorim o onom, što je redovno. Iz pojma dušobrižničkog rada ispada dakle redovno vršeni organizacijski, tehnički i administrativni posao, a nipošto idejni rad, predavanja u vezi s vjerom i ćudoredem, poticaji, savjeti i pomoć u organizac. stvarima.

U svojoj zajedničkoj poslanici s biskupima ilirske provincije veli biskup Mahnić: »I mi veoma hvalimo nastojanje oko socijalne akcije. No i tu su neke određene granice, unutar kojih treba da svećenik razvija svoj rad, da bude u skladu s njegovim dostojanstvom... Tako n. pr. nikako nije dostojno, da svećenik čitave dane provodi u magazinima ili trgovinama (*in horreo mercium*) tako, da bi se činilo, kao da trguje...« (Lj. šk. L. 1912. II. 28).

To je općenito načelo. A u današnje vrijeme »treba uvažiti uza to i nestašicu svećenstva, koja jednako raste. Radi pomanjkanja duhovnog naraštaja mora svećenstvo da sve više napusti svjetske poslove, te se povuče u hram, ograničivši se na strogo dušobrižničke poslove. A ovi se poslovi u zadnje doba sve više umnožali. Tko dakle ne uvida, od kako je prijeke nužde, da katolički laikat zamijeni u javnom životu svećenstvo, preuzevši ulogu promicanja katoličkih probitaka?« (Biskup Mahnić o kat. svjetovnjacima i kleru u »Luči« 1916/17., Knjiga Života, 196).

Svećenicima se pak na taj način ne priječi ni revnost ni rad. (Pijó X. II sermo proposito, O. c. 17).

2. Dušobrižnik i politika. Sv. Otac Papa Pijó XI. rekao je 18. rujna 1924. talijanskom svećenstvu apostolata molitve: »Doista

(i čini nam se, da tumačimo želje Srca Isusova), ako mi svećenici hoćemo da ispunimo ono, što od nas zahtijeva Gospod, moramo se brinuti za čast Božju i za spas duša: za to i ni za što drugo. — Učinivši to, mi smo s naše strane učinili sve, jer to je naša zadaća i naše poslanstvo, to je naš rad, koji nam je dan u dio i s obzirom na opću blagodat i to upravo naročito s obzirom na opću blagodat, ako već o njoj govorimo. Kad se radi o blagodati kojeg pojedinca, poželjno je, da se u njem što više razviju sve moći i sposobnosti za rad. A kad se radi o općoj blagodati, tada je nužno potrebna dioba rada: financije novčarima, trgovanje trgovcima, obrt obrtnicima, poljodjelstvo seljacima, obranu domovine vojnicima, briga za javne poslove i za državu onim državljanima, koji imaju sposobnost za to i zakonito poslanstvo. To je pravilno i jasno je, da ne može biti drukčije. Bjelodano je pak, da to ne znači, da moraju drugi, među njima i svećenici, zanemariti politiku. I svećenici smiju i moraju sudjelovati kod politike i to i izravno, ili s primjerom, savjesno izvršujući svoje ustavne dužnosti i prava ili pak rasvjetljajući i upravljajući ljudske savjesti prema savršenim pravilima Božjih i Crkvenih naredaba. A ono, što socijalna ljubav traži naročito od katoličkih svećenika, ne će oni nikad moći dostići, ne budu li vršili ono, što im je Božja milost dala u dio, t. j. rada za čast Božju i za spasenje duša. Izvršujući ovo sudjeluju svećenici na najuzvišeniji i najdragocjeniji način u radu za opću blagodat, socijalnu i političku, jer su interesi Božji i interesi duša najdublji i najviši. Oni su osnovica i kruna svima drugima, nenadoknadivi uvjet, jedino sigurno jamstvo za sve, što se može odnositi na opću blagodat. Ne budemo li mi svećenici vršili ovoga posla, ne će ga nitko drugi vršiti. Svi drugi mogu druge stvari vršiti bolje od nas, jer nemaju onih nada sve plemenitih i svetih veza, koje za nas proizlaze iz naše svete službe. Nada sve je naime istinito, da se za sve čisto političke i socijalne rasprave i prepirke, što ih vodi svijet, ili bolje rečeno, s kojima svijet uznemiruje duhove smije primijeniti riječ sv. Pavla: »Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus (II. Tim. 2. 4).«

Biskup je Mahnić zajedno s ostalim biskupima ilirske provincije 29. XI. 1911. u pastoralnom pismu upozorio svoje svećenstvo »neka svemu pretpostavlja kraljevstvo Božje i njegovu pravdu, Božje i Crkvene stvari; neka u svemu tako postupa, da bude sve svima, neka sve privlači k Bogu, nikoga neka ne odbije od sebe; jer se svećeničkom služi Bog, da po njemu spašava ljude. Osobito u našim vremenima, koja su tako uznemirena političkim strankama i narodnim težnjama, treba da je svećenik veoma razborit. Premda svećenik kao građanin imade politička prava i može slobodno misliti o onim stvarima, koje se odnose na državnu upravu, ipak se nikako ne može odobriti, da se svećenik u

političkoj akciji suviše ističe, osim ako se možda radi o obrani Božjih ili crkvenih prava. I nikada neka svećenik ne bude tako žestok pristaša koje političke stranke, da vjerske stvari time štetuju, u koliko bi naime vjernici, koji pristaju uz druge stranke, radi javno istaknutih političkih težnja svećenikovih mogli svećenika izbjegavati i protiviti mu se i u duhovnim stvarima... Bez prethodne biskupove dozvole i blagoslova, neka se svećenik ne usudi quicquam in politicis suscipere» (Ljubljanski škofijski list 1912. II. 28.).¹

Ovu istu nauku — koja je uostalom nauka Lava XIII, češkim biskupima, Pija X., Benedikta XV. biskupima belgijskim i poljskim (Isp. K. L. 1925. br. 25. 302), nauka Pija XI. — ponavlja biskup Malinić izričito govoreći o katoličkim svjetovnjacima i svećenicima u Luči 1917.: »Preimućstvo laika u upravljanju svjetskih poslova je neoporecivo. Što je svjetovno — svjetovnjaku. Svakomu svoje! Napose vrijedi to za politiku... A svećenik bi morao da tri puta promisli prije, nego li ostavivši hram, komu ga je Bog postavio čuvarom, istupi na političko polje...« »Svatko neka ostane pri tome, zašto je pozvan.« Ove riječi sv. Pavla (I. Kor. 4. 20.) dovikujemo i mi našem svećenstvu i laikatu. Sve dok se držimo ovoga pravila, živjet ćemo u ljubavi i slozi, radeći svaki po svome zvanju za zajedničku stvar. Svećenika je Bog pozvao, da vrši duhovne poslove. Obradivanje ovog polja iziskuje sve njegove sile. Spasiti samo jednu dušu, odgojiti jednog samo kršćanina na svetost, više vrijedi, nego osvajati kraljevstva... U svjetske poslove, u poslove političke, neka se svećenik upliće samo u koliko to iziskuju probitci katoličke vjere, dok nema svjetovnjaka, koji bi te probitke bratili i promicali.« (Knjiga života 192. 202.).

Jedan od prvih učenika biskupa Malnića Dr Andrej Pavlica kaže u zanimljivoj raspravi koja se u »Socijalnoj Misli« razvila između njega i dra Besednjaka o talijanskoj pučkoj stranci i sv. Stolici: »Iz svih je izjava sv. Stolice u zadnje vrijeme jasno, da će svećenici u Italiji i u drugim zemljama morati snažno krenuti »na desno«, t. j. iz političkih borba u prvotnost apostolskog djelovanja. To vrijedi naročito za Italiju radi rimskoga pitanja, a vrijedi u velikoj mjeri i za druge države. Apostoli su pobijedili

¹ Da svećenik može biti nar. poslanikom ili senatorom, treba dozvolu svoga Ordinarija i biskupa onoga mjesta, gdje se obavlja izbor. (Ispor. Resp. Com. Pontif. 25. IV. 1922. A. A. S. 1922. XIV. 313.). O političkom djelovanju svećenstva isp. Instr. Past. Lab. 1915. 184—5; Potek in sklepi III. Ljubljanske Sinode 1924. 137—140.; Acta I. Synodi Vegliensis 1901. 112—118.; Katolička akcija i politika, K. L. 1925. br. 25. 302—305. Isp. i članak: Politika in kat. duhovščina, Jutro, 4. III. 1925., koji je predhodio poznatom drskom falsifikatu prigodom zadnjih izbora.

najveći politički ustroj, rimsko carstvo, ali ne političkim radom, nego duhovnim djelovanjem i čineći dobro. Političke pobjede nijesu prave i trajne pobjede za Crkvu» (Socialna Misel 1925. XII. 226.).

»Nema li personalna unija katoličke akcije i političkog djelovanje često samo taj učinak, da sva mržnja, koja je uperena protiv politike, pogada i Crkvu i katolički kulturni rad? Nedavno mi je rekao jedan odlični katolički pisac: »Mnogi bi danas našao put k župniku, kad ovaj ne bi bio ujedno i strančar« (Dr Eberle: Katholische Aktion und politische Partei, Schönere Zukunft 21. III. 1926. br. 24. 599.).

»Svećenik je u svome zvanju dužnik sviju (Rim. 1, 14.); on ne može dakle da u onim pitanjima u kojima su katolici podijeljeni postane čovjek samo nekih. Pomislite samo na povjerenje koje se kod vjernika traži ili pretpostavlja, kad se utječe svećeniku u duhovnim stvarima, naročito u sv. ispovijedi. Jesu li mogući tako intimni odnosi s izrazitim protivnikom? A kad se vjernici udalje od svećenika, zar se onda ne otuđuju i vjeri?« (P. A. Vermeersch S. J., Profesor moralnog i pastirskog bogoslovlja na gregorijanskoj universi u Rimu: Religione, morale e politica, Roma 1925. 24.).

Radi izvanredno teških prilika, u kojima se nalazi katolička Crkva u Meksiku odredio je Sv. Otac Papa Pijo XI. svojim pismom, upravljenim na meksičke biskupe 11. II. 1926., da katolici u Meksiku usredotoče sav svoj rad u Katoličkoj Akciji potpuno izvan svake političke stranke. To je potrebno, veli Sv. Otac, i radi toga, da »ne dajete protivnicima povoda ni izlike, da Vašu vjeru zamjenjuju s kojom mu drago političkom strankom. Zato, nastavlja Pijo XI., katolici u Meksiku neka ne osnivaju, kao takvi, nikakve političke stranke, koja bi se zvala katoličkom. A naročito biskupi i svećenici, kao što znademo, da to već pohvalno i čine, neka se ne upisuju ni u koju stranku, niti neka ne saraduju u partijskim novinama, budući da je njihova služba po svojoj biti općenita. To, kad želimo, da se vjerno vrši, ne priječi, da katolici izvršuju svoja prava i dužnosti, koje su zajedničke svim građanima. Nasuprot, upravo zato, jer su katolici, treba da vrše na najbolji način ova svoja prava i dužnosti, na nerazdjeljivu korist i vjere i domovine. Pa ni službenici Crkve ne smiju zanemariti građanskih i političkih stvari. Nasuprot, ostajući potpuno izvan svake partije i ne oštećujući najviših zahtjeva njihove svete službe — njihova je dužnost, kao svećenika, da doprinose na korist svoga naroda, primjerom savjesnog vršenja onih prava i dužnosti, koje pravilno na njih spadaju, kao i formirajući savjesti katolika prema nepogrešivim normama Božjih i crkvenih zakona, da svaki vrši tačno svoje dužnosti. Da kler može postići ovaj nada sve plemeniti cilj, Mi to opetu-

jemo, jer Nam je toliko na srcu, mora ostati izvan svake političke stranke i slobodan od nje. Ipak imade kler pred sobom široko polje vjerskog, ćudorednog, prosvjetnog, ekonomskog i socijalnog rada i to u tom pravcu, da gradane a naročito mladež koja polazi škole i radnike tako poučavaju i formiraju im savjesti, da katolički misle i rade. Uvjereni smo, da ćete se tačno držati tih naših direktiva i provoditi ih u praksi pa će tako, potpuno samo uvjereni, pomoću Božjom, ove teškoće, u kojima se nalazi plemeniti meksički narod, prestati i sva će ova teška pitanja u Meksiku naći svoje riješenje.» Oss. Rom. 19. IV. 1926.

3. **Karitativni rad dušobrižnikov.** Imade prilika, u kojima je ne samo politički, nego i socijalni, prosvjetni, pa i sam crkveni rad dušobrižniku otežčan. Jednom se radu može uvijek posvetiti: karitativnom. Kršćanska je karitas bila oduvijek posebna značajka djelovanja Crkve i svećenika po uzoru Božanskog Spasitelja, koji je prošao ovom zemljom dobro čineći. U tomu je, ljudski govoreći, bio i veliki dio njegova uspjeha u narodu.

Danas se mnoga polja, gdje je Crkva imala inicijativu, a do nedavna bila i jedina radnica, silom otimlju Crkvi kao na pr. nastava. Jedno ne će nitko nikad moći oteti Crkvi, brigu za bijedne i siromašne, kojih će uvijek biti na svijetu toliko, da će uvijek trebati pomoći.

Svećenik može prema svojim prilikama da lično vrši ulogu Samaritanca, čineći tjelesna i duhovna djela milosrđa i da svojim primjerom prednjači i drugima i potiče ih na djelotvorni rad u konferencijama sv. Vinka, društvu sv. Elizabete i t. d. Moderna vremena traže i ovdje, da se nastavlja započeti rad, no traže i nove puteve, prema novim prilikama. Vrlo dobar prijedlog daje u tom smjeru nedavno izašla knjiga homečkog župnika A. Mrkuna: *Kršćanska Karitas*, Zagreb 1925., koja je zajedno s časopisom *Nova Pota*, što ga izdaje učenik biskupa Mahnića dr. Andrej Pavlica u Gorici pouzdan vodič svećenikovu karitativnom nastojanju. »Pokojni je biskup dr Mahnić u svoje vrijeme pisao i klicao: Više svijetla! No prilike su se danas tako promijenile, da danas katolici kliču s biskupom Kepplerom na katoličkom sastanku u Stuttgartu: Više ljubavi!« (*Nova Pota* III. 1926. 1. str. 5.). To, razumije se, ne znači, da se katolicizam razvodni; treba ga nasuprot produžiti i proširiti na čitav život vjernika. Ali mase današnjih nevjernika ili »poluvjernika« ne ćemo predobiti oštrinom lučenja duhova (govorimo o nevjernim i »poluvjernim« masama); namjesto toga neka stupi ponizno dobroćinstvo. Ne odbijajmo protivnika, nego mu dajmo jesti, ako je gladan, i piti, ako je žedan... Kušajmo ljubavlju predobiti sve za Krista i Crkvu... Vremena, u kojima živimo, pozivaju nas, da podemo novim putem, koji je

ujedno i stari put apostola i svetaca... (N. P. I. 1925. 1. 3.). To ima naročitu važnost za našu braću u Julskoj Krajini, no nema li i za nas?

Papa Leo XIII. završuje svoju znamenitu encikliku *Rerum Novarum* o socijalnom pitanju ovim značajnim riječima: »Neka svećenici uznastoje svim silama svoju duše i svoje revnosti, pod autoritetom riječi i primjera svojih biskupa, da tumače ljudima sviju staleža evandeosko pravilo kršćanskog života... Neka nada sve gaje u sebi i potiču druge, velike i male, na produbljenje prave kršćanske ljubavi »Optata quippe salus expectanda praecipue est ex magna diffusione caritatis, christianae caritatis intelligimus, quae totius Evangelii compendiaría lex est...«

Prigodom euharistijskog kongresa u Amsterdamu sastala se 21. i 22. VII. međunarodna karitativna konferencija, koja je svoja savjetovanja nastavila 20. XI. u Pragu, jer je pokroviteljstvo preuzeo praški nadbiskup Kordač. Na generalnom kongresu *Unionis internationalis catholicae foederationum caritatis 1926.* u Luzernu imadu se stvoriti definitivni zaključci o listu i programu. Gen. tajnik dr. Kissling u Luzernu (Hofstr. 11.) zamolio je A. Mrkuna, da poradi oko toga, kako bi se i Jug. K. S. učlanila u UIC FC. VIč. Mrkun moli zato sve lokalne kat. karitativne institucije, da se sjedine u biskupijske karitativne Sveze, koje će zajedno sačinjavati J. K. S. (Vzajemnost 1925. XI., XII. 85.).

4. Dušobrižnik i ženska moda. Pitanje je savremene ženske mode došlo u takav stadij, da dušobrižnik mora biti o njemu informiran i da mora — kao dušobrižnik zauzeti prema njemu stanovište s propovijedaonice, u ispovijedaonici, u katoličkim udruženjima, pa i kod dijeljenja sv. pričesti.

Da spomenem najprije samo mali dio katoličke literature u tom smjeru, koji mi je ovaj čas pri ruci. Gottlieb Erharmen napisao je knjigu za roditelje, žene i djevojke: *Dein Kleid?* Donauwörth 1919. Na ženske prigovore i isprike odgovara u knjizi: »*Mein Kleid ist recht!*« Donauwörth 1919. Psihologiju modernog ženskog odijevana prikazuje u knjizi: *Frauenkleid und Frauenschuld*, Ravensburg 1923. U knjigama: *Mode und Bibel* (Ravensburg 1924.) i *Mode und Heilige* (Ravensburg 1925.) iznosi shvaćanje sv. Pisma, Isusa, Marije, apostola, prvih kršćana i kasnijih svetaca o ženskom odijevanju i o njezi ljepote. Za dušobrižnike je izravno određena najnovija knjiga: *Frauenmode und Seelsorge*. (Isp. i pripomene Erbarmenovu nastojanju prof. Prümmera L. Q. II. 1926.).

Rottenburger Monatschrift 1921./2. IV.—VIII. donosi raspravu: *Die Grundsätze der Moraltheologie über die Frauenkleidung.* a

1922./3. V. X, 1923./4. X.—XII., 1924./5. VIII, IX.: Hirtenworte von Päpsten, Bischöfen und Priestern über Frauenmode.

Christlich-pädagogische Blätter, Wien, November 1923. donose članak: Frauenmode und Religionslehrer.

Volkswart, mjesečnik za pobijanje javnog nečudoreda u Kölnu donosi 1924. br. 1—3: Urteile von Erziehern über Frauenmode.

Kinderfreund-Bibliothek u Innsbrucku izdaje lijepe brošurice i plakate: Kleide dich sittsam! — Halbweltmode — Eine gute Modenzeitung — An die Männer über Frauenmode.

Franceski je dominikanac F. A. Vuillermert izdao među svojim savremenim knjigama: Les modes actuelles, aux femmes du monde, Paris 1920. La Croisade pour la modestie, Paris 1926.

No nijesu samo katolički teolozi i moraliste svratili pažnju na današnju žensku modu. To su učinili i katolički biskupi tako reći po cijelome svijetu. I sam je sv. Otac Papa u više navrata dao u tom smjeru jasne odredbe. Tako je kardinal Amette, nadbiskup pariški, u prosincu 1919. izdao okružnicu o modi (tekst u Les modes actuelles 166). Isto je učinio u siječnju 1920. Lilleski biskup Charost (tekst ib. 173.). Čitav je belgijski episkopat na čelu s kardinalom Mercierom 1925. izdao zajedničku odredbu o ženskoj nošnji naročito u crkvi i katoličkim uzgojnim zavodima (tekst Oss. R. 12. X. 1925.).

Središnji odbor za svetu godinu u Rimu izdao je okružnicu za sva hodočašća o ženskoj nošnji za hodočasnice. Uza sve te stroge naredbe bilo je i u hrvatskom hodočašću dama, koje ne samo da nijesu bile odjevene prema odredbama za audijenciju, niti u skladu s ovom okružnicom, nego doista sasvim nečedno (tekst okružnice Oss. R. 28. IX. 1925.).

Od mnogih odredaba talijanskih biskupa imademo pri ruci odredbu kardinala nadbiskupa u Firenci Mistrangelo (Oss. R. 24. VII. 1925.), kardinala Maffi, biskupa Quadraroli (K. I. P. A. 2. III. 1926.).

Biskup Bacciarini, apostolski administrator u Luganu u svojoj korizmenoj poslanici o čudorednosti naročito ističe i žensku modu.

Linački biskup dr. Gföllner izdao je 9. VIII. 1924. odredbu o modi na sve redovničke uzgojne zavode (K. I. P. A. 10. X. 1924.). Linzer Diözesanblatt 1926. br. 3. donosi na str. 55—57 njegovu odredbu o ženskoj nošnji u crkvi koja je velikim plakatima oglašena u crkvama (kako se to vidi u Italiji, Salzburgu i drugdje) i praktičke upute za dušobrižnika u pogledu ženske nošnje. Za te je odredbe sv. Otac Papa Pijo XI. izjavio: »Peropportuna sunt ea quae sta-

tuis«, kako javlja kardinal Gasparri biskupu Gföllneru 20. III. 1926. br. 52.854. Ustupljen nam je prepis ovoga pisma, koji je biskup Gföllner poslao u Zagreb.

Cjelokupni je nje ma č ki (1925.) i austrijski (1926.) episkopat izdao zajedničku poslanicu: Katolička načela i upute glede različitih modernih ćudorednih pitanja. Točka osma govori o modi uopće i naročito u crkvi.

Kardinal je Pompili, generalni vikar u Rimu, izdao poslanicu o modernom poganstvu, gdje s naročitom žestinom šiba današnju pogansku modu (tekst: La Croix, 12. XI. 1925.

I sam je Papa Benedikt XV. 21. X. 1919. u svečanoj audijenciji s svoje zastupnice Unione femminile cattolica Italiana u boj protiv nećudoredne mode (tekst. L' allocuzione del S. Padre alle rappresentanti dell' U. F. C. I., Grottaferrata 1919., 8.).

Sv. Otac Papa Pijo XI. iziasnio se u tom smjeru u audijenciji katoličkih gospoda iz Pittsburgha 15. VIII. 1925. (tekst: Oss. R. 2. IX. 1925., zatim u svom govoru korizmenim propovjednicima i rimskim župnicima 14. II. 1926. (tekst: Oss. R. 15. II. 1926.). Sv. Otac je govorio s velikom snagom i naglasio je, da »propovjednici i župnici nikad ne će dosta glasno podići svoj glas protiv ove profanacije ljudskog tijela, koje je Božji hram, tako da se mnogih ovako obučenih Krist mora samo stidjeti«.

U našim je krajevima dalmatinski episkopat u svojoj zajedničkoj poslanici 2. IV. 1924. dosta jasno i opširno govorio o modi (List biskupije splitske. — Makarske 1924 br. 4 i 5 str. 25 i 26). Biskupski je ordinarijat splitski 31. I. 1925. zamolio i intervenciju velikog župana u tom smjeru, naročito u kupališnoj sezoni. Prigodom kanonske vizitacije u proljeću 1294. izdao je biskup krčki dr. Srebrnić naredbu, kojom potvrđenicama i njihovim kumama nalaže ćednost i stidljivost: »Odijelo ne smije biti kratko, ne smije biti mrežasto, a još manje prozirno, ne smije biti otvoreno na prsima i rukavi ne smiju biti prekratki. Ako se koja krizmanka ili njezina kuma ne bi držala ove odredbe, može se dogoditi, da krizmanki biskup ne će podijeliti sv. potvrde«.

Na koncu donosimo tekst odredbe linačkog biskupa dra Gföllnera i to zato, jer je naročito pohvaljen od sv. Oca i jer praktički traži onaj minimum, u kome su svi gore spomenuti složni, da se mora tražiti, kako to ističe sam biskup Gföllner u korizmenoj poslanici 1926 (27):

»Svetost Božje kuće traži, da ovamo dolaze svi vjernici ćedno obućeni. Današnja ženska nošnja nažalost u mnogomu ne odgovara ovom vjerskom zahtjevu. To me je potaklo, da prema uputi sv. Oca odredim, da žene i djevojke smiju doći u crkvu, naročito da

prisustvuju bogoslužju ili primaju sv. sakramente, samo u takvim haljinama, koje su zatvorene do vrata, s rukavima, koji pokrivaju ruku barem do ispod lakta, a suknja treba da seže barem do ispod koljena. Prozirne tkanine ne mogu se smatrati pristojnom odjećom. Sve one, kojih haljine ne odgovaraju gornjim odredbama, biće mimoidene kod dijeljenja sv. potvrde i sv. pričesti. Ove odredbe važe i za sudjelovanje kod crkvenih vjenčanja i sv. krsta.» 1. III. 1926.

»Ove odredbe znače najmanje, što se može tražiti i vrijede ne samo za Crkvu i vjerske priredbe, nego i inače (korizmena poslanica 1926., 27.).

Mnogi autoriteti upozoruju, da čarape ne smiju biti boje puti (P. Schmidt S. J. *Schönere Zukunft* 1926 21. III.), a haljine ne smiju biti preuske, tako, da se opažaju i ističu tjele ni oblici, te je, kako kažu dalmatinski biskupi: ni gola ni odjevena. Vidi se, da je linački biskup svjesno išao za tim, da u proljetnoj sezoni 1926. upozori na onaj apsolutni minimum, s kojim ipak čedna odrasla djevojka i žena u mnogim prilikama ne će ni sama moći zadovoljiti, što se tiče duljine suknje. Kardinal Mistrangelo određuje za odrasle duge suknje nešto nad člancima, biskup L. Marija Hugo mnogo ispod koljena, Gottlieb Erbarmen traži, da noga bude pokrivena do uskog dijela nad člankom (*Dein Kleid?* 27.), slično i Vuillermet s naročitom aprobacijom Lilleskog biskupa u osobito praktičnim i na sve društvene prilike primjenjenim »Directives Pratiques de la Croisade pour la Modestie«, Paris 1926. 2.: Deset prsti ispod koljena. Kardinal Pompili traži za odrasle, da haljina siže nešto iznad stopala, a za djecu i djevojčice ispod koljena; oko vrata ne smije biti otkriveno više od dva prsta (do jamice na vratu, P. Schmidt).

Kad je ovaj prikaz već bio gotov, dobili smo dobrotom krčkog biskupa dra Srebrnića njegovu poslanicu o modi izdanu na bijelu nedjelju, 11. travnja 1926., zajedno s okružnicom na župne urede od 12. travnja 1926. br. 406. Iz poslanice vadimo ovo: »Sablaznjivim odijelom smatramo svako — i to je najmanje, što se u tom pogledu zahtijeva, — koje ženskinju ne pokriva tako, da zatvoreno siže na leđima i prsima do vrata, poviše da siže do ispod koljena na nogama i do ispod lakata na rukama. Osim toga se smatra nečednim i nedostojnim također ono odijelo, koje je sašiveno od tkanina prozirnih i mrežastih, tako da ne sakrivaju tijela, nego ga pače još više otkrivaju... Svojim svećenicima nalažem još posebice, da ne smiju ni jedne ženskinje pustiti k svetim sakramentima, ako nije pristojno obučena. Kod pričješćivanja treba svaku mimoići, koja nije odjevena, kako je gore opisano. Pogledom na sv. krizmu neka se pamti, već sada, da ne ću ni jednoj djevojčici podijeliti taj

sveti sakrament, ako bude ona sama ili njezina kuma nepristojno odjevena. Ta odredba glede odijela vrijedi također za učestvovanje kod vjenčanja i krštenja u crkvi.

Značajno je, da je po želji pape Pija XI. naročita nakana apostolata molitve za cijeli svijet za svibanj 1926. kršćanska čednost žena u nošnji.

Ovoliko našem svećenstvu za informaciju. Razumije se, da u toj stvari razborit dušobrižnik ne će postupati na svoju ruku, nego u sporazumu i prema odredbama mjesnoga biskupa.

Ljetopisne bilješke.

1. Spaić o. Ladislav, skotistični peripatetik.

Spaić o. Ladislav predavaše filozofiju u Našicama 1759. Franjevački samostan u njima bijaše osnovan 1373. Novi dio sa blagovalištem bijaše sagrađen 1715. Turci ga poruše 1714. U ovom je samostanu sa župnicima stanovalo 40 fratara. Crkva je posvećena sv. Anti. Propovijedaonica je učinjena »rara arte« 1726.¹ Filozofski, aristotelično-skotistični licej bijaše osnovan na skupštini u Velici, 24. VI. 1782.² U tom zavodu za mnogo se vremena filozofija predavala. Između istaknutijih lektora filozofije spominje se o. Ladislav Spaić. On je napisao knjigu pod ovim naslovom: »Tractatus in universam Aristotelis physicam qui ad mentem Doctoris Subtilis explicatus. In gratiam philosophorum quadripartite propositus est a P. Fré Ladislao Spaiich actuali philosophiae lectore. O. M. R. observ.' S. P. N. Francisci S. Joannis à Capistrano in Lycaeo Aristotelico Scotico conventus Nassicensis S. Antonii Paduani, et inceptus die 9. Novembris. Anno 1759.« Format 22^{1/2} × 18 cm. Rukopis se nalazi u franj. arhivu u Makarskoj, a prepisa ga fra Andrija Ivičević učenik filozofije u Našicama 1760. Broji 432 stranice. Ivičević se rodi u Drveniku kod Makarske 1740. od odlične obitelji. Njegovo krsno ime bijaše Petar. Nakon dovršenih početnih i srednjih nauka stupi u franjevački red, 4. I. 1755. U Makarskoj svrši novicijat, 4. II. 1756. Nakon toga bi poslan, da uči filozofiju u Našice. Tom prigodom prepisa Spaićev traktat u Aristotelovu fiziku. Povrativši se u Dalmaciju predavaše filozofiju u Šibeniku od 1765.—1768., zatim u Zaostrogu sve do g. 1772. Prijede u Makarsku, kamo je sve do svoje smrti, osim malog izuzetka, pretežno ostao. Umrije na 7. V. 1799. u 59. godini života. Bijaše izvrstan govornik.

¹ Liber archivalis u Makarskoj, str. 159.

² Liber archivalis u Makarskoj, str. 205.